

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

FAYSAL ÇİFÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2019/17969

Karar Tarihi : 8/6/2023

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Faysal ÇİFÇİ ve diğerleri

[bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, Kurtalan Belediyesinde çalışmaktayken iş akitletlerinin feshedilmesi üzerine Kurtalan Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin tazminat davası açmıştır.

3. Mahkeme, davalara ilişkin bilirkişi incelemeleri yaptırmış ve yargılamalar neticesinde davaların kabulüyle başvurucular lehine iş ilişkisinden kaynaklanan tazminatlara hükmetmiştir.

4. Temyiz talebi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi verilen mahkeme kararlarının hepsini aynı gerekçeyle bozmuştur. Temyiz kararlarının gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası miktarı veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği ve bu durumda davanın belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyusmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafca belirlenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Şartları bulunmadığı hâlde dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Başvuruya konu davalarda da başvuruçuların çalışma süresi ve ücretini bildiği, bu sebeple dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirim ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. *İsmail Avcı*, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16).

5. Mahkeme, bozma kararına uyarak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir. Başvuruçular temyiz talebinde bulunmuşlarsa da Yargıtay 22. Hukuk Dairesi taleplerini reddetmiştir.

6. Başvuruçular süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/17969 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvuruçuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (*Mehmet Şerif Ay*, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvuruçular, yargılamaların uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan *Veysi Ado* ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelere ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular; alacaklarını dava öncesi tam olarak hesaplamalarının mümkün olmadığını, bu nedenle belirsiz alacak davası açtıklarını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davalarının usulden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Dava açtıktan dört sene sonra Yargıtayın hukuki yarar yokluğundan bozma kararı vermesiyle de alacaklarının zamanlaşımına uğradığını, 22. Hukuk Dairesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını ifade ederek hak arama hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Başvurular, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

18. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya dair verilen dava şartı yokluğundan usule ilişkin ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Davalar, genel eda davası açılması yeric belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından reddedilmiştir. Dolayısıyla davaların usulden reddedilmesinin mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyumsuzluğun karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvurucuların mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve bu sınırlamayla başvuruculara ağır bir külfet yüklenip yüklenmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (*İsmail Avcı*, §§ 37-56).

19. Anayasa Mahkemesi benzer iddialarla yapılan *İsmail Avcı* başvurusuna ilişkin kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Kararda öncelikle Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvurucuların mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (*İsmail Avcı*, § 65).

20. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyumsuzluğun çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvurucuların haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (*İsmail Avcı*, § 67).

21. 6100 sayılı Kanun, usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usul feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurucuların talep sonucunu netleştirmesi için başvuruculara süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (*İsmail Avcı*, §§ 69,70).

22. Sonuç olarak başvurucuların şartlar oluşmadan açtıkları belirsiz alacak davalarının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davaların hukuki yarar yokluğundan reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyumsuzluğun karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurucuların mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (*İsmail Avcı*, § 74).

23. Somut başvurularda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 75.000 TL maddi ve 75.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. İncelenen başvurularda davaların devam etmesini sağlayacak diğer imkânlar denenmeden dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemeye yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucuların tazminat talebi kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuların tazminat talebinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda dosya bilgileri belirtilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruca MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruca Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.